

ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ПОХІДНОГО ТВОРУ

При створенні переробки або перекладу може бути порушено немайнове авторське право на недоторканість (або цілісність) твору, що закріплено у положенні Закону України «Про авторське право та суміжні права» (п. 4 ч. 1 ст. 14).

Пленум ВГСУ роз'яснює, що право на недоторканість твору, яке полягає у недопущенні без згоди автора внесення будь-яких змін до твору, в тому числі додаткових текстів (включаючи коментарі, передмови, пояснення), ілюстрацій, редакторської та іншої правки тощо. На думку ВГСУ право на недоторканість твору стосується таких змін твору, які не пов'язані зі створенням нового твору на основі наявного. Відповідна зміна може мати місце виключно зі згоди автора (іншої особи, якій належить авторське право), що повинна бути ясно виражена; за відсутності доказів того, що згода була ясно виражена, вона не може вважатися одержаною (п. 38) [1].

Отже, автор похідного твору, отримавши дозвіл на переробку від автора оригінального, може в подальшому постраждати від звинувачень у посяганні на цілісність і недоторканість твору, спотворення творчого задуму автора оригінального твору.

Однак «перекручення», «спотворення» – категорії суб'єктивні, оціночні. Такий самий оціночний характер має «будь-яке інше посягання на твір, здатне завдати шкоду честі або репутації автора». Це означає, що питання про те, чи перекручено, спотворено твір або ні, вирішує автор чи правоволоділець, виходячи із своїх міркувань, естетичних уявлень, літературних уподобань, освіченості тощо.

Враховуючи це, будь-який переклад можна вважати як той, що викривляє зміст оригіналу, будь-яка передмова – посягання на творчий задум, який автор вклав у свій твір, будь-яка ілюстрація – як така, що не відповідає ідеї літературного твору.

Тож здійснення перекладу може зачіпати немайнове право автора на недоторканість твору, а також на репутацію автора. Якщо автор вважатиме, що внаслідок перекладу його творчий задум викривлено, не передано змісту, який було вкладено в оригінал твору, він взагалі може відмовити у використанні його твору у перекладі.

Передмова, анотація (якщо певні передмова чи анотація є похідними творами), як правило, містять у собі певну оцінку твору. Навіть за тієї обставини, що така оцінка не буде містити критику, автор або інший правоволоділець може бути не згоден з яким-небудь твердженням у передмові, наприклад, з тим, що якийсь інший письменник або твір вплинули на цього автора і його твір. Приписування автора чи його твору до якоїсь літературної течії також може бути підставою для претензії. Зіставлення певної події у літературному творі з фактом з біографії автора може слугувати приводом для ствердження про посягання на честь і репутацію автора.

Автор похідного твору також може пред'являти подібні претензії до перекладача або переробника його твору. Так, переклади літературних творів супроводжують пояснюючими коментарями та примітками. Однак пояснючі примітки, які часто включають у видання перекладу назалежно від згоди перекладача, нерідко значно знижують якість видання в цілому. Це надає підстави для висновку, що будь-яке коментування тексту перекладу може зачіпати немайнове право перекладача на недоторканість перекладу і тому неодмінно потребує згоди перекладача.

Досить часто переклади зазнають коректури та редактури. Такі дії також можуть зачіпати право перекладача на недоторканість перекладу. Якщо при коректурі, текст перекладу може бути змінено лише з точки зору орфографії та синтаксису згідно до норм мови, на яку виконано переклад, то редактура тексту може передбачати більш значні зміни тексту. Мова у цьому випадку може йти, наприклад, про стилістику тексту перекладу. Але ж літературний смак перекладача і редактора перекладу можуть не співпадати. Тому перекладач після здійснення редактури може підняти питання про спотворення його

перекладу. Тому відредагований переклад неодмінно повинен бути узгоджений з перекладачем задля уникнення можливих претензій з боку перекладача.

Нерідко видання творів супроводжують ілюстраціями. Використання ілюстрацій також може зачіпати немайнове право автора похідного твору на недоторканість. Так, ілюстрація, навіть якщо вона буде відповідати епосі, жанру твору, змісту, може бути розцінена як така, що не відповідає художньому рівню твору, який вона супроводжує. Автор чи інший правоволоділець може бути категорично проти використання певної ілюстрації, і спробувати вимагати об'єктивне обґрунтування уявляється неможливим, оскільки будь-які об'єктивні критерії тут відсутні. Будь-яке ілюстрування повинно проводитися зі згоди автора, оскільки супроводження твору якимось іншим текстом чи зображенням, чи музичним оформленням може надати нового змісту, який суперечить творчому задуму автора.

Водночас розміщення у тому ж номері журналу, де міститься твір, окремої критичної статті про цей твір не порушує авторського права і не вимагає узгодження з автором.

Досить часто право на недоторканість твору порушується при створенні похідних творів для сцени – драм, кіносценаріїв тощо. Порушити творчий задум автора може неправильний вибір інтер'єру, екстер'єру, акторів, побудова діалогів.

Таким чином, особисте немайнове право автора похідного твору на недоторканість може бути порушено шляхом неякісного перекладу, невдалою чи непрофесійною редактурою, коментуванням, що не відповідає творчому задуму автора, ілюстраціями, несумісними із змістом твору, неузгодженою з автором постановкою драматичного твору тощо. Подолати потенційні претензії з боку автора оригіналу уявляється можливим лише через узгодження цих дій із автором твору.

Література:

1. Пленум Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної

власності». Постанова від 17.10.2012 р. № 12 // Електронний ресурс: ЛІГА:
ЗАКОН Універсал-Бізнес 9.1.5., 2013.

*Тарасова І. В. – здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін ХНУ
імені В. Н. Каразіна*